

⁴¹ Костяшкін І. О. Правове регулювання цільового призначення земель як умови забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні / І. О. Костяшкін // Університетські наукові записки. – 2013. – № 3 (47). – С. 321.

⁴² Великий тлумачний словник сучасної української мови / Кер. вид. проекту П. М. Мовчан, В. В. Німчук, В. Й. Клічак. – К.: Видавництво «Дніпро», 2009. – С. 429.

⁴³ Кальніченко А. Про новий порядок та особливості зміни цільового призначення земельних ділянок / Алла Кальніченко, Анастасія Шемшур // Землевпорядний вісник. – 2013. – № 1. – С. 2.

⁴⁴ Земельное право России: учеб. по специальности «Правоведение» / [Е. Н. Колотинская, Н. Н. Осокин, А. К. Голиченков и др.]; под ред. В. В. Петрова. – М.: Зерцало, 1998. – С. 141.

⁴⁵ Гальчинська Н. Ю. Правовий режим земель промислових зон в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Гальчинська Наталія Юрївна. – Х., 2011. – С. 58–59.

⁴⁶ Барабаш Н. Теоретичні аспекти поділу ознак категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони й іншого призначення / Наталія Барабаш // Підприємництво, господарство і право. – 2015. – № 4. – С. 22.

Резюме

Барабаш Н. П. Логіко-правові аспекти формулювання дефініції категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

У статті визначено проблематику формування поняття категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Підкреслено важливе значення використання науково обгрунтованого поняття цих земель. Сформовано науковий підхід до формулювання дефініції зазначеної категорії земель.

Ключові слова: землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення, дефініція, категорія земель, правила формальної логіки, зміст поняття, істотні ознаки, основне цільове призначення.

Резюме

Барабаш Н. П. Логико-правовые аспекты формулирования дефиниции категории земель промышленности, транспорта, связи, энергетики, обороны и иного назначения.

В статье определено проблематику формирования понятия категории земель промышленности, транспорта, связи, энергетики, обороны и иного назначения. Подчеркнуто важное значение использования научно обоснованного понятия этих земель. Сформировано научный подход к формулированию дефиниции указанной категории земель.

Ключевые слова: земли промышленности, транспорта, связи, энергетики, обороны и иного назначения, дефиниция, категория земель, правила формальной логики, содержания понятия, существенные признаки, основное целевое назначение.

Summary

Barabash N. Logical and legal aspects of formulating the definition of the land category for industry, transport, communications, energy, defense and other purposes.

The article defines the problems of formulating the concept of land category for industry, transport, communications, energy, defense and other purposes. It underlines the importance of using a scientifically reasoned concept for these lands. The scientific approach to the formulation of definition pertaining to the above-mentioned land category is formed.

Key words: lands for industry, transport, communications, energy, defense and other purposes, definition, land category, rules of formal logic, concept matter, essential features, main target purpose.

УДК 349.6

T. MOROZOVSKA

Tetiana Morozovska, PhD in Law, Department of civil law and process of National Academy of Internal Affairs

FORMATION AND DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND CONCEPTUAL APPROACHES TO DETERMINING ESSENCE OF ENVIRONMENTAL RIGHTS OF PERSONS

Already I. Kant and G. W. F. Hegel reckoned that the man has a nature and an artificial nature which is interrelated and interdependent on environmental conditions and their problems¹. The interrelationships between the man and the nature respectively are based on anthropogenic factors. Thus, a strategic direction of the Ukraine's development at the present stage is an efficient fulfillment by her of the constitutional obligation as to ensuring environmental security and maintaining environmental balance at the territory of Ukraine (Art. 16 of the Ukrainian Constitution)². Also the law of Ukraine dated December 21, 2010 «On Fundamentals (Strategy) of State Environmental Policy for the Period until 2020»³ bears evidence thereof. This law determines, as main tools of implementation of the said policy, stabilization and improvement of the Ukraine's environment by means of integrating the environmental policy into social and economic development of Ukraine, with the purpose to guarantee environmentally safe

natural habitat for life and health of the population, to introduce an environmentally sound system of natural resources' utilization as well as to preserve natural ecological systems.

The approaches to definition of «environmental rights» concept were and are dependant on those criteria that are intrinsic to a certain historical era and level of social development.

An efficient realization of the national environmental policy also depends, last but not least, on taking in account theoretical assets forming the basis of the Ukrainian and European legal doctrine in the sphere of fundamental human rights as a whole and of institute of the citizens' environmental rights in particular. However, economical and political difficulties of the Ukrainian society aggravated by periodical natural and technological disasters did not enable the environmental science to work out an optimal model of these rights and conceptual provisions that strengthen them and create a foundation for an efficient realization and protection. Such a condition stipulated a choice of the subject of this study being the analysis of the process of formation and development of scientific and conceptual approaches to determining essence of environmental rights of persons and also understanding of the legal nature of environmental rights of persons in the legal framework of the contemporary Ukraine.

We would like to point out that the notion of «ecology» derives from the Greek words «οἶκος» – «dwelling, house, property» and «λογία» – science literally meaning a science of relationship of living organisms and their communities with each other and with the environment. The author of the term «ecology», a German natural scientist E. Haeckel applied it for designation of a direction in the biology and specified it as a sum of natural knowledge pertaining to overall totality of relationships of the animal world with the environment, both organic and inorganic, first of all friendly or hostile relations with those animals or plants with which they come in contact directly or indirectly⁴. So, for the first time the claimed systemic relations became objects of environmental study thus in turn giving a strong impetus not only to the theory of evolution but also to the general systems theory.

P. Holbach perceived the man as a living product of the nature that can not be separated from it⁵.

The analysis of conceptual approaches to ascertaining the essence of the environmental rights of persons is impossible without ascertaining how the notion of «ecology» is linked to the notion of «nature». There are both abstract and specific definitions of these notions. Even philosophers were inclined to acknowledge the fact that nature and ecology represent objective phenomena and objectively oppose the man. Nevertheless the ecology is rather a condition of nature, knowledge about it and the nature itself has a more materialized character – a superficial mantle of the planet wherein people and society coexist directly. The condition of environment and of its constituent elements in particular is not a static value; it interacts with anthropological and technogenic factors. In such a manner, globalization of social relations led to a need to explore, in the environmental right framework, social phenomena and processes of a legal character.

Domestic and foreign authors reasoned from the fact that under current conditions epistemological basics are coming to the fore for specifying the role of nature in the man's life and necessity to clearly determine their inter-relationship under specifying the confines of acceptable behaviour of the man vis-à-vis the nature and simultaneous possibility to satisfy his own needs. The environmental problems were regarded in the direction of educating an environmentally cultured person by N. Ya. Danilevsky⁶, I. A. Ilyin⁷, K. M. Leontiev⁸, A. F. Losev⁹.

Preconditions for the formation of environmental and legal status of the man and citizen were legal norms that formalised in the Soviet legislation of 1930ies primarily environmental duties and not rights, and this completely corresponded to the legal doctrine of that time.

Thus, the favourable natural conditions as an object of legal protection were mentioned in one of the constitutions of the USSR of 1936 which proclaimed in Art. 4, 6, 11 and 135 the state ownership of natural objects as well as the duty of citizens to guard the socialist property and directly the natural objects¹⁰.

And only in 1970ies was for the first time on the constitutional level proclaimed the citizens' right to protection of their health and an obligation was imposed on the state to take measures as to preservation and enhancement of the environment, and on the citizens – to protect the nature and take care of natural wealth's protection (Art. 42 and 67 of the Constitution of USSR, 1977)¹¹.

Theoretical attempts to generalize environmental rights and legally specify their scope fall within this period. So, the well known theoretician M. I. Matuzov was one of the first who in his monograph «Personality. Right. Democracy. Theoretical Problems of Legal Right» defined that the man has an undeniable right to demand from the state measures related to protection of the environment and its separate components (land, air, forests, water resources) and the effectiveness of these measures directly impacts not only the man's health but also the mere survival of the human race¹².

Today this subject is maintained and handled by V. V. Petrov and O. S. Kolbasov, however as one of the goals, forms or principles of environmental protection rather than in the framework of the environmental rights institute. Thus, according to V. V. Petrov «...the goal objectively put by the man into protection of nature is the provision of optimal (i.e. the most favourable) natural conditions of its existence as a biological and social organism»¹³, and O. S. Kolbasov states the fact of absence of normative consolidation of environmental rights not only in international sources but also in the Soviet law and the law of certain countries¹⁴, and he raises the problem of necessity «of a clear determination of the right to decent natural conditions of life, work and leisure of people»¹⁵.

Development of this subject at the end of 1980ies – beginning of 1990ies is marked by the following: the environmental rights are considered as a constituent part of the right to health protection or the right to a general use of natural resources¹⁶. Neither works of law theoreticians of those times in terms of legal status of personality nor works of the constitutionalists¹⁷ did contain a single reference to the right to a safe environment.

Substantial gaps in the state mechanism of enforcing protection of environment and human rights in the area of ecology at the territory of the former USSR became evident at the end of 1980ies in the consequence of serious technogenic catastrophes the most disastrous of which was the accident at the Chernobyl nuclear power plant in April 1986.

The scientific community permanently initiates by its research the necessity to single out the citizens' environmental rights as an independent legal institute and a legislative consolidation of the citizens' right to receive comprehensive and reliable information about the condition of the environment. The driving force behind the discussion on this issue among scholars became the Ukrainian researcher Yu. R. Shemshuchenko¹⁸. An important contribution to development of these issues was made also by V. I. Andreytseva¹⁹.

However, we may consider the year 1991 as the beginning of transformation of the legal environment protection system, formation of the individual environmental rights and expediency of existence of a separate environmental rights institute within the domestic system; in this year the legislator has adopted, for the first time at the territory of the former USSR, the law of Ukraine No. 1264-XII «On Environmental Protection»²⁰.

This law focused on provision of environmental safety of the man and the society. In accordance to this law, acting codes in the sphere of ecology were renewed, operation of laws on enforcing sanitary and epidemiological welfare of the population, on environmental approval, on protection of the man against influence of ionizing radiation, on protection of population and territories against emergency situations of technogenic and natural character was coordinated²¹.

On the other hand, the research of formation and development of environmental rights in the works of domestic scholars of that time²² was usually carried out within the context of general problems of environmental right and is therefore characterized by fragmentarity and insufficient exhaustibility. An exception became a thesis work of N. R. Kobetska defended in 1998 which was completely concerned with the citizens' environmental rights²³.

The results of subsequent scientific research of the range of problems related to environmental rights of the man and the citizen were reflected in thesis works of G. V. Anisimova²⁴, R. G. Grytskevych²⁵, L. P. Reshetnyak²⁶, Ye. V. Posnyak²⁷ and M. V. Krasnova²⁸.

Thus, M. V. Krasnova considers the complex of environmental rights of the man and the citizen in the context of sustainable development through the perspective of creating a mechanism of compensation for damage caused by violation of environmental rights. Moreover, the compensation itself is a duty of natural and legal entities including the state, to effectively use the environment in a way enabling renewal and reproduction of its qualitative characteristics as well as not to infringe on the citizens' environmental rights²⁹.

The conceptual definition of term «environmental rights» became a consequence of scientific research of the citizens' environmental rights. So, G. V. Anisimova defines the citizens' environmental rights as a grade of acceptable behaviour in the field of use of natural sites³⁰, L. P. Reshetnyak analyses the citizens' environmental rights in the framework of safeguarding the possibility of indemnification of damages inflicted by violation of the citizens' environmental rights. At that the author designates as the most important the right to a safe and healthy environment (the right to environmental safety) namely to creation of corresponding conditions of social life and measures that are taken by the state to ensure the implementation of this right³¹. O. O. Surilova associates healthy environment with clean natural conditions and safe consumption of natural benefits³².

R. G. Grytskevych distinguishes existence of fundamental, neighbouring and additional environmental rights which only partly may be identified as environmental; however they are very important for the man and the citizen since they reveal certain aspects of the fundamental environmental rights: rights complementing the right to a safe and healthy environment, this is the right to life and health of the population, to personal dignity, to corresponding safe and healthy working conditions; the right of each and every person to use natural sites belonging to the Ukrainian people; rights complementing the right to a free access to information with regard to condition of the environment and the right to indemnification of damages inflicted to life and health of a person by environmental offences³³.

Among scientific works of the Russian authors dedicated to the problem of environmental rights of the man and the citizen, both fragmentarily and with ambition to use a complex approach, we can highlight the works of Yu. A. Borko³⁴, M. I. Vasilieva³⁵, M. M. Brynchuk³⁶, I. A. Ignatieva³⁷, M. R. Iskandarov³⁸, Ye. R. Most³⁹ and Ye. F. Pushkaryova⁴⁰.

Ye. F. Pushkaryova carried out an analysis of environmental rights in the context of international environmental law; she pointed out that interconnections of these phenomena are based on the human nature as a carrier of certain rights and contemporary ideas of sustainable development⁴¹.

Certain aspects of judicial protection of the citizens' environmental rights to the healthy environment and mechanisms of indemnification of damages inflicted to the citizens' health in consequence of negative impact of the environment were studied by M. I. Vasilieva⁴².

V. A. Kartashkin is of the opinion that the environmental rights include the rights of peoples and communities to a joint resolution of various problems and in particular, of environmental ones; he designates the environmental rights as the rights of the third generation⁴³. At the same time the rights of the third generation in the European doctrine are by no means always considered as unconditional since as some authors believe the group rights invalidate the notion of human rights and distract from necessity to exercise civil, political, economic and social rights in the full scope. Nevertheless, separate illustrative examples of the group rights did have in particular circumstances also positive legal consequences. More specifically, protection of rights of indigenous people, or the right of peoples to

freely dispose of their natural resources (Art. 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights, 1966, Art. 2(3) Declaration on the Right to Development)⁴⁴.

The representatives of western science in the area of environmental law define the environmental rights as: 1) Rights in the sphere of public law (rights to judicial protection against actions of environmental offenders, rights to appeal in court against governmental actions, rights to access to information and decision-making process in the domain of environmental relations); 2) Rights in the domain of private law (rights to judicial protection in case of infliction of a damage to plaintiff, rights to apply provisions of restrictive agreements)⁴⁵.

A sound rather-legal analysis of civil rights in the EU member states was made in the works of L. Kramer and G. Winter⁴⁶. The authors have analysed, on the base of legal doctrine provisions and provisions of European and German environmental legislation, judicial practice, certain legal instruments of financial and taxation law (taxation system, financial charges for violation of environmental legislation), environmental rights (compliance with requirements of safety rules during circulation of chemicals and poisonous substances, marking and packing of genetically modified food) which are actively applied in the European Union for provision of environmental safety and environmental rights of the man. Doctor of law R. Kingston places emphasis on the need to regard the environmental rights of the man in the modern world as group rights for the whole community that begin to appear in material and procedural terms⁴⁷.

J. Touscoz refers the environmental rights of the man and the citizen to the fourth generation of «human rights» (after civil and political, social and economic and group rights) which do not have for the time being a real consolidation in the general international law and remain as of today in a state of legal requirement⁴⁸.

Professor of the Edinburgh University A. Boyle reckons that the environmental rights do not fit whatsoever into «generation» category of human rights and identifies the environmental rights with the right to environment⁴⁹. He substantiates his viewpoint with the consideration that the environmental rights are cross-border rights of various generation categories of human rights. Both individuals and associations of people are vested with civil and political rights. The same entities have equal rights with regard to access to environmental information, judicial protection of infringed rights⁵⁰. From this perspective, the role of civil and political rights reduces itself to improving the lot of population in taking environmentally important decisions and convincing governments to abide by the minimum standards in protection of life, private interests and property against environmental damages.

In addition, for ensuring a decent and healthy standard of living, there are economic and social rights mentioned in the International Covenant on Economical, Social and Cultural Rights (Art. 12 of the Covenant)⁵¹. In terms of social and economic rights, a privileged place is granted to the quality of environment as an area of human habitation. Consideration of environmental rights as a solidary right of societies (communities or collectives) and not as rights of individuals offers the possibility to maintain that exactly the communities of persons are vested with right to determine in which manner they prefer to manage the environment and natural resources and protect themselves and this wealth.

James P. Rey and Erin Dale believe that environmental rights belong to another category of rights; however they remark that such rights are basic and they even should not be consolidated in constitution of countries since the existence of environmental rights is foreseen from the moment of emergence of mankind⁵².

The English environmental and legal doctrine considers the essence of environmental rights in terms of general legal benefits of the man that are free from lobbying and compromises; an access to justice contributes to liberalization of established legal norms and to a transfer of burden of proof to those whose activities may cause damage to the environment; such an approach promotes an increase in political activity and conduct of discussions on issues related pro environmental problems; this approach has also impact on behaviour of people even at the level of consciousness⁵³. It is a so called anthropocentric approach the essence of which is that specificity, fundamentals and domains of existence of people are defined proceeding from needs and nature of people, their consciousness and will. The anthropocentric approach to the human rights is closely aligned with the natural right because it substantiates the supremacy of the man and his interests by concrete facts of social life.

The opposite approach is biocentric which proposes to proceed from the condition of the environment itself and also from the necessity to protect biological objects⁵⁴. Today the biocentric approach is getting increasingly popular among lawyers and elite of the global community. A perfect example of it is a substantial increase in a number of statutory enactments in the international law dedicated to protection of nature on a global scale⁵⁵.

The anthropocentric type of world view is based on technical achievements for the sake of industrial growth, material welfare of the man himself; the problems of ecology itself are of secondary importance. The aspiration of the man to preserve the environment forces him to select the biocentric position of development based on principles of a harmonic coexistence with the environment.

Results

In this connection we propose to differentiate in the domestic environmental and legal doctrine the notion «environmental rights of persons» solely in objective and subjective meanings, with the purpose to elaborate efficient directions of their development. The environmental rights of persons in the objective meaning should be defined as a complex institute representing a system of legal norms aimed at regularization of relations between citizens in the sphere of security and protection of the environment, and in process of carrying out by them of rational use of natural resources. We propose to define the environmental rights of persons in subjective meaning as a complex of civil rights consolidated in legal norms and ensured by the state with regard to satisfaction of their needs in the sphere of security and protection of the environment and rational use by them of natural resources.

Within the system of environmental rights of persons, the right to a safe environment should be designated as fundamental, as a possibility of an individual - which is consolidated in the legislation and ensured by the state – to stay in such an environment which would satisfy his or her environmental needs and positively influence life, health and welfare.

Conclusions

In such a way, the environmental rights of persons are nowadays a subject of research not only within environmental law but also within other legal branches (constitutional law, nature resources law, international public law, comparative jurisprudence etc.). The research of formation and development of conceptual approaches to determining their essence was carried out along the following main directions: education of environmentally cultured person (N. Ya. Danilevsky, I. A. Ilyin, A. O. Lagutin, A. F. Losev); preservation and enhancement of the environment with the purpose of protection of the citizens' environmental interests (O. R. Kolbasov, M. I. Matuzov, V. V. Petrov); as a component of the citizens' constitutional rights to health protection (M. V. Vitruk, M. V. Kabalkin, V. V. Petrov); as an institute of environmental law (V. I. Andreytsev, N. R. Kobetska, R. M. Kravchenko, M. V. Krasnova, Yu. R. Shemshuchenko and other); in the context of international environmental legal order (Ye. F. Pushkaryova) and environmental law of the European Union (N. I. Andrushevych, O. A. Gusev, P. I. Doynikov, P. O. Kalinichenko, L. Kramer, N. R. Malysheva, M. M. Mykiyevych, V. V. Nikolayev and other). This gives reason to argue that, being an object of scientific analysis, clarification of formation and development of the essence of environmental rights of persons is a fertile ground for future both domestic and comparative legal research.

¹ Дутчак В. В. Держава і державне управління у творчості Г. В. Ф. Гегеля / В. В. Дутчак // Філософія. Культура. Життя: Міжвуз. зб. наук. пр. – Д.: Наука і освіта, 2000. – Вип. 8. – С. 186–191.

² Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Юрінком, 1996. – 80 с.

³ Закон України № 2818-17 від 21 грудня 2010 р. «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.

⁴ Андрейцев В. І. Екологічне право: Курс лекцій / В. І. Андрейцев. – К.: Вентурі, 1996. – 208 с.

⁵ Гольбах П. Система природи / П. Гольбах // Избранные произведения в 2-х т. – Т. 1. – М.: Мысль, 1963. – С. 59–67.

⁶ Авдеева Л. П. Проблема «России и Европы» в воззрениях Н. Я. Данилевского и К. Н. Леонтьева // Вестник Моск. ун-та. Сер. 7. Философия. – 1982. – № 3. – С. 74–86.

⁷ Ильин И. А. Путь духовного обновления, Гл. 3 «О свободе» / И. А. Ильин. – М.: Русская книга, 1996. – Т. 1. – 1996. – 282 с.

⁸ Авдеева Л. П. Вказана праця. – С. 74–86.

⁹ Там само. – С. 74–86.

¹⁰ Конституция (Основной закон) Союза Советских Социалистических республик. Утверждена Чрезвычайным VIII съездом Советов Союза ССР 5 декабря 1936 года (с последующими изменениями и дополнениями): [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1936.htm>

¹¹ Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических республик. Принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7 октября 1977 г. / Ю. С. Кукушкин, О. И. Чистяков // Очерк истории Советской Конституции. – М.: Политиздат, 1987.

¹² Матузов Н. И. Личность, права, демократия. Теоретические проблемы субъективного права / Н. И. Матузов. – Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1972. – 290 с.

¹³ Правовая охрана природы в СССР. Учебное пособие / Под ред. В. В. Петрова. – М.: Юридическая литература, 1976. – 352 с.

¹⁴ Консолидированный Закон Дании от 3 декабря 2002 г. № 981 «Об окружающей среде и генной инженерии»: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cbd.int/doc>

¹⁵ Там само.

¹⁶ Природоресурсное право и правовая охрана окружающей среды / Под ред. В. В. Петрова. – М.: Юрид. л-ра, 1988. – 512 с.

¹⁷ Кабалкин Н. В. Социально-экономические права советских граждан (в отраслях права цивилистического профиля) / Н. В. Кабалкин. – М.: Наука, 1986. – 208 с.

¹⁸ Шемшученко Ю. С. Человек и его право на безопасную (здоровую) окружающую среду / Ю. С. Шемшученко // Государство и право. – 1993. – № 10. – С. 120–125.

¹⁹ Андрейцев В. І. Екологічна політика: проблеми правового забезпечення / В. І. Андрейцев. – К.: КГУ, 1993. – № 13. – С. 5–26.

²⁰ Закон України від 20 грудня 1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища» / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

²¹ Закон України від 09.02.1995 № 45/95-ВР «Про екологічну експертизу»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

²² Кравченко С. М. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища / С. М. Кравченко, А. О. Андрусевич, Дж. Бонайн. – Л.: Вид. центр ЛНУ, 2002. – 336 с.

²³ Кобецька Н. Р. Екологічні права громадян України: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.06 – «Земельне право; аграрне право; екологічне право, природоресурсне право» / Н. Р. Кобецька. – К., 1998. – 186 с.

²⁴ Анисимова А. В. Осуществление гражданами экологических прав: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Анна Валерьевна Анисимова. – Х., 1996. – 168 с.

²⁵ Грицкевич С. Г. Конституційні екологічні права людини й громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02 / Сергій Григорович Грицкевич. – К., 2002. – 210 с.

²⁶ Решетник Л. П. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.06. «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Л. П. Решетник. – Луцьк, 2005. – 20 с.

- ²⁷ Позняк Е. В. Правові аспекти здійснення громадської екологічної експертизи в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Е. В. Позняк. – К., 2005. – 179 с.
- ²⁸ Краснова М. В. Гарантії реалізації права громадян на екологічну інформацію. автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.06. – «Земельне право; аграрне право; екологічне право, природноресурсне право» / М. В. Краснова. – К., 1997. – 16 с.
- ²⁹ Краснова М. В. Теоретико-правові аспекти компенсації у межах регулятивних еколого-правових відносин / М. В. Краснова // Актуальні питання реформування правової системи України. Збірник наукових статей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції м. Луцьк, 2–3 червня 2006 р. Том II. – Луцьк, 2006. – С. 31–34.
- ³⁰ Анисимова А. В. Осуществление гражданами экологических прав: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.06. – «Земельное право; природноресурсное право; аграрное право; экологическое право» / А. В. Анисимова. – Х., 1996. – 20 с.
- ³¹ Решетник Л. П. Гарантії забезпечення права громадян на відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на екологічну безпеку / Л. П. Решетник // Актуальні питання реформування правової системи України. Збірник наукових статей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції м. Луцьк, 2–3 червня 2006 р. Том II. – Луцьк, 2006. – С. 38.
- ³² Сурилова О. О. Порівняльне екологічне право: навч. посібник / О. О. Сурилова. – Одеса: ФЕНІКС, 2010. – 219 с.
- ³³ Грицкевич С. Г. Конституційні екологічні права людини й громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02 / Сергій Григорович Грицкевич. – К., 2002. – 210 с.
- ³⁴ Борко Ю. А. Экономическая интеграция и социальное развитие в условиях капитализма: буржуазные теории и опыт Европейского сообщества. Монография / Ю. А. Борко. – М.: Наука, 1984. – 256 с.
- ³⁵ Васильева М. И. Право граждан СССР на здоровую окружающую среду: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02 / М. И. Васильева. – М., 1990. – 26 с.
- ³⁶ Бринчук М. М. Правовая охрана окружающей среды от загрязнения токсичными веществами: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.06 «Земельное право; природноресурсное право; аграрное право; экологическое право» / М. М. Бринчук. – М., 1991. – 20 с.
- ³⁷ Игнатъева И. А. Экологическое законодательство России: теория и практика систематизации: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: спец.: 12.00.06. – «Природноресурсное право; аграрное право; экологическое право» / И. А. Игнатъева. – М., 2007. – 46 с.
- ³⁸ Искандарова М. Р. Правовые проблемы экологического образования в контексте концепции устойчивого развития: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / М. Р. Искандарова. – Уфа, 2004. – 168 с.
- ³⁹ Мост Е. С. Экологический фактор устойчивого развития социально-экономических систем: автореф. дисс. ... канд. экон. наук: спец.: 08.00.05. – «Экономика и управление народным хозяйством (логистика)» / Е. С. Мост. – Самара, 2006. – 19 с.
- ⁴⁰ Пушкарева Э. Ф. Международный экологический порядок и экологические права человека: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: спец.: 12.00.06. – «Природноресурсное право; аграрное право; экологическое право» / Э. Ф. Пушкарева. – М., 2008. – 58 с.
- ⁴¹ Там само.
- ⁴² Васильева М. И. Вказана праця. – 26 с.
- ⁴³ Карташкин В. А. Права человека в международном и внутригосударственном праве / В. А. Карташкин. – М.: Институт государства и права РАН, 1995. – 135 с.
- ⁴⁴ Міжнародний пакт ООН про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
- ⁴⁵ Johnson S. P., Corcelle G. The Environmental Policy of the European Communities / S. P. Johnson, G. Corcelle. – L.: Kluwer Law International, 1997. – 366 p.
- ⁴⁶ Винтер Г. Экологическое право Европейского Союза / Г. Винтер, Л. Кремер. – М.: Городец, 2007. – 144 с.
- ⁴⁷ Important cases in which this was decided by the Federal Court are BVerfGE 49, 89 (Kalkar case) and BVerfGE 53, 30 (Mülheim-Kärlich case).
- ⁴⁸ Тускоз Ж. Міжнародне право: Підручник / Жан Тускоз. – К.: Артк, 1998. – 416 с.
- ⁴⁹ Boyle A. Relationship between International Environmental Law and other Branches of International Law. The Oxford Handbook of International Environmental Law, 2007. Pp. 125–146. – Режим доступу до документа: www.law.ed.ac.uk/file-download
- ⁵⁰ Там само.
- ⁵¹ Міжнародний пакт ООН про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
- ⁵² Jans Jan H. European Environmental Law / Jan H. Jans. – L.: Wolters Kluwer, 2002. – 98 p.
- ⁵³ Johnson S. P., Corcelle G. Вказана праця. – 366 p.
- ⁵⁴ Weale A. Environmental Rules and Rule-making in the European Union. Institutions and Processes. Ed. by Andrew Jordan. Earthscan Pub. Ltd, London, Sterling, VA, 2002. P. 198–217.
- ⁵⁵ Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 41/128 (1986) Декларация «О праве на развитие». – Режим доступу до документа: <http://www.harwardfxbcenter.org>

Резюме

Морозовська Т. В. Становлення і розвиток науково-концептуальних підходів до визначення сутності екологічних прав особи.

Стаття присвячена дослідженню становлення та розвитку науково-концептуальних підходів до визначення сутності екологічних прав осіб у правових доктринах України, колишнього СРСР та Європейського Союзу.

Ключові слова: екологічні права, біоцентричний підхід, сталий розвиток.

Резюме

Морозовская Т. В. Становление и развитие научно-концептуальных подходов к определению сущности экологических прав человека.

В статье исследуются вопросы становления и развития научно-концептуальных подходов к определению сущности экологических прав человека в правовых доктринах Украины, бывшего СССР и ЕС.

Ключевые слова: экологические права, биоцентрический подход, устойчивое развитие.

Summary

Morozovska T. Formation and development of scientific and conceptual approaches to determining essence of environmental rights of persons.

The article is concerned with the research of formation and development of scientific and conceptual approaches to determining essence of the environmental rights of persons in the legal doctrines of Ukraine, the former Soviet Union, the contemporary Russian Federation and European Union.

Key words: environmental rights, the biocentric position, sustainable development.

УДК 349.6; 368.55

Е. В. ПОЗНЯК

Еліна Владиславівна Позняк, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЛІСІВ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Конституцією України¹ задекларовано відповідальність нашої держави та громадян перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями, що значною мірою спрямовано на гарантування екологічних прав громадян, збереження довкілля, життєво важливим компонентом якого є ліси. З огляду на визнану науковцями та законодавцем необхідність підвищення рівня лісистості на території України, посилення процесу заповідання на лісових ділянках, оптимізацію лісокористування та ведення лісового господарства, важливого значення наразі набуває еколого-інформаційне забезпечення усієї діяльності з використання, охорони, відтворення та захисту лісів. Одним із джерел інформації про ліс продовжують залишатись дані екологічного моніторингу і в їх складі – дані моніторингу лісів.

Лісівничо-правова проблематика тривалий час була об'єктом науково-правових досліджень таких учених радянського періоду та сьогодення, як В. Ф. Горбовой, Р. К. Гусев, Л. І. Дембо, О. І. Крассов, В. Л. Мунтян, Г. Ю. Бистров, С. О. Боголюбов, О. Д. Гордієнков, Л. О. Заславська, А. Б. Іскоян, Н. В. Колодіна, С. С. Константи́ніді, В. В. Костицький, П. Ф. Кулинич, П. В. Мельник, В. П. Непийвода, Г. М. Полянська, О. В. Сасов, М. С. Сахіпов, О. А. Сєдов, А. К. Соколова, С. М. Шершун, Н. Г. Юрчишин та ін. Дослідження правових засад моніторингу лісів проводиться у рамках досліджень правових питань екологічного моніторингу (моніторингу довкілля або моніторингу навколишнього природного середовища) такими вченими, як В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, М. М. Бринчук, Д. В. Бусуйок, О. К. Голіченков, М. І. Єрофєєв, М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, М. І. Малишко, М. В. Мозальова, М. В. Хотулева, С. В. Шарапова, Ю. С. Шемшученко та ін. Окремих аспектів здійснення екологічного моніторингу торкалась і автор цієї статті. Однак питання правового забезпечення моніторингу лісів, на наш погляд, все ще потребують належної уваги з боку дослідників еколого-правової проблематики.

Метою даної статті є дослідження сучасного стану правового регулювання відносин із здійснення моніторингу лісів як важливого напрямку державної екологічної та в її складі – лісової політики, розвитку правової практики, виявлення недоліків та прогалин у чинному законодавстві, а також внесення пропозицій щодо його вдосконалення з огляду на міжнародно-правові та європейські підходи до регулювання зазначених відносин. Отримання екологічно значимої інформації про стан лісів у результаті організації та проведення спостережень, здійснення інших досліджень у рамках моніторингу лісів сприятиме раціональному використанню, охороні, відтворенню, захисту лісів України, збільшенню лісистості України.

Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затвердженими Законом України від 21 грудня 2010 р., у рамках охорони лісів визнано, що за площею лісів та запасами деревини Україна є державою з дефіцитом лісових ресурсів. Ліси займають більш як 15,7 відсотка території України (9,58 мільйона гектарів) і розташовані в основному на півночі (Полісся) та заході (Карпати). Оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показник лісистості 20 відсотків, для досягнення якого необхідно створити більше 2 мільйонів гектарів нових лісів. Загальна площа вкритих лісовою рослинністю земель збільшилася з 1961 року із 7,1 до 9,5 мільйона гектарів (на 33,8 відсотка). Якщо б зазначені темпи заліснення були збережені, то лише через 20 років в Україні міг би бути досягнутий оптимальний рівень лісистості.

Звісно ж, за останні 5 років зазначені оптимістичні наміри законодавця були скориговані фактичною військовою ситуацією в державі, воєнними діями на Сході нашої країни (з триваючим екоцидом, у тому числі й у відношенні лісів та лісових ресурсів) та системною кризою, що має тенденції до загострення. Наразі, на наш погляд, моніторинг лісів у складі екологічного моніторингу можна розглядати в якості ефективного інструмента досягнення цілей Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, який має віднайти своє концептуальне, а в подальшому –